

Synger med hånden

Den hjerteskjærende historien om Elefantmannen ble gjenskapt som opera med en elektronisk musikkhanske.

Arnfinn Christensen
Journalist

Tirsdag 16. april 2013
kl. 05:00

Håkan Starckenberg i rollen som Elefantmannen, Norrlandsoperan 2012.
(Foto: Malin Arnesson, electronic-opera.com)

Hvordan skal du lage en opera om en mann som knapt kunne snakke, og langt mindre synge?

- Elefantmannen hadde en deformert hånd. Vår elektroniske hånd gjenskaper deformasjonene musikalsk, sier Carl Unander-Scharin.

Han har ikke bare vært sentral i å utvikle hånden. Han har også komponert operaen.

- Irriterende, så fascinerende

Elefantmannen ble fortolket av tenoren Håkan Starckenberg i en oppsetning på Norrlandsoperan høsten 2012.

Med hansken The Throat III kunne han utvide stemmeklangen ved å bevege på håndleddet, pekefingeren og langfingeren.

Hånden var trådløst koblet til en datamaskin som gjenskapte lydene av slim, betennelse og hosting.

- *(Hansken) ger en knarrigt maskinell ton åt Starckenbergs stämman: irriterande till en början, sedan alltmer fascinerande*, skrev en teaterkritiker. Oppsetningen ble en suksess, forteller Unander-Scharin.

The Throat v III workshop, May 2, 2011 from...

Håkan Starckenberg demonstrerer The Throat III.

Idiotforklart

Elefantmannen er en historisk person. Den sterkt misdannede briten Joseph Merrick livnærte seg som utstillingsfigur i freakshows.

Han døde i 1890, trolig fordi han for en gangs skyld forsøkte å sove liggende, som andre mennesker. Vekten av det abnormt store hodet kan ha knekket nakken hans.

Bak den idiotforklarte vrengemasken skjulte det seg et følsomt menneske, som håpet på en gang å få treffe en blind kvinne som ikke ville bli skremt av hans ytre.

Større spillerom

Å lage opera om Elefantmannen som skolert syngende, ville være etisk feil, uttrykker skaperne av The Throat III i en presentasjon av prosjektet.

De mener også at hansken frigjør stemmen til operasangeren. Slik kan han få et større spillerom i et ofte strengt hierarkisk rammeverk satt av regissør og dirigent.

Enkel fordel

Hansken har bare tre kontroller, en kontinuerlig ved bøyning av håndleddet og to som tilsvarer av-på-knapper som styres av pekefinger og langfinger.

Elefantmannens deformerte hånd var modell for hansken. Derfor måtte den være såpass enkel.

Men enkelheten var snarere enn fordel, mener Unander-Scharin. Hvis det blir for mange sensorer, kan de bli vanskelige å styre.

Styrer stemmeklang med hånden

Sangeren synger inn i en mikrofon. Lyden fra mikrofonen sendes trådløst inn i en datamaskin.

Datamaskinen kjører programmet SuperCollider. Det er som et programmerbart lydstudio, med både synthesizere og lydeffekter. Den kan forandre stemmen.

Joseph Merrick, kjent som Elefantmannen, fotografert i 1889, året før han døde.
(Foto: Wikimedia Commons, ukj. fotograf)

Ved å bevege hånden, kan sangeren styre hvordan dette skjer.

- Hvis du bøyer hånden og trykker med pekefingeren, kan du veksle mellom forskjellige forhåndsinnstillinger, forteller Unander-Scharin.

Kontrollpanel for The Throat III, i programmet SuperCollider.
(Skjermdump: Carl Unander-Scharin)

Håndledd og fingre

Hver forhåndsinnstilling gir deg et bestemt sett muligheter til å forandre stemmelyden, for eksempel gjøre den lysere eller mørkere, gi den et svevende skimmer, forvrengne den eller lage et kor av akkorder.

Hvis du trykker inn langfingeren isteden, kan du veksle mellom forskjellige akkorder som legges til stemmen.

Hvis du bare vrir på håndleddet, virker det som om du vrir på skruknappene til effektboksene. Du endrer lyden kontinuerlig. Mange endringer kan gjøres samtidig, i en bevegelse.

Prototyper av papir

Det tar tid å lære seg hvordan Throat III kan utnyttes. Tenoren Håkan Starkenberg samarbeidet med de tre forskerne i denne prosessen.

Prototyper av papir ble utviklet for å tilpasse hansken best mulig til hånden hans.

Unander-Scharin er både operasanger, komponist og musikkteknolog. Egenhendig utviklet han de forrige to versjonene av hansken, The Throat I og II.

Kunstnerlige forskere

De to andre bak prosjektet heter Kristina Höök og Ludvig Elblaus, begge med tung teknologisk bakgrunn. Elblaus er også en dyktig trompetist og datamusiker, forteller Unander-Scharin.

Selv kaller de seg kunstnerlige forskere. I Sverige betyr dette teknologisk forskning ut fra et kunstnerisk perspektiv.

Carl Unander-Scharin (t.v) og Håkan Starkenberg under arbeidet med operaen *The Elephant Man* i Umeå, høsten 2012.

(Foto: electronic-opera.com)

Danser fram lydene

The Throat III skal snart på scenen igjen. I mai debutterer den i forestillingen *I Sing the Body Electric!*, først i Sverige og så i Sør-Afrika.

Nå er hansken utvidet med følere som også styrer lydene fra albuer og knær.

I denne forestillingen er det da heller ikke noe orkester, forteller Unander-Scharin. Det er de opptredende som selv danser fram lydene.

Referanse og lenke:

Ludvig Elblaus et.al: [Artistically Directed Prototyping in Development and in Practice](#), *Journal of New Music Research*, Volume 41, Issue 4, 2012, DOI: 10.1080/09298215.2012.738233

[Sånghandsken du vill höra mer av](#) , nyhetsmelding fra Kungliga Tekniska Högskolan

[Ytterligheter som fascinerar](#), anmeldelse av *The Elephant Man* i Svenska Dagbladet, 11. oktober 2012